

แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร

มกษ. 6414(G)-2564

GUIDANCE ON THE APPLICATION OF THAI AGRICULTURAL STANDARD

TAS 6414(G)-2021

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับ

ฟาร์มควายนม

**GOOD AGRICULTURAL PRACTICES FOR
DAIRY BUFFALO FARM**

**สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์**

ICS 65.020.30

ISBN XXX-XXX-XXX-X

แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร

มกษ. 6414(G)-2564

GUIDANCE ON THE APPLICATION OF THAI AGRICULTURAL STANDARD

TAS 6414(G)-2021

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับ

ฟาร์มควายนม

GOOD AGRICULTURAL PRACTICES FOR

DAIRY BUFFALO FARM

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

50 ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0 2561 2277 โทรสาร 0 2561 3357

www.acfs.go.th

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศและงานทั่วไป เล่ม 138 ตอนพิเศษ 166 ง

วันที่ 21 กรกฎาคม พุทธศักราช 2564

คณะกรรมการวิชาการพิจารณามาตรฐานสินค้าเกษตร
เรื่อง กระป๋อง

1.	อธิบดีกรมปศุสัตว์ หรือผู้ที่อธิบดีมอบหมาย
นายสมชวน รัตนมังคลานนท์ รองอธิบดีกรมปศุสัตว์	ประธานกรรมการ
2.	ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
นางสาวยุพา เหล่าจินดาพันธ์
นางสาววิรัชณี โลหะชุมพล	กรรมการ
3.	ผู้แทนสำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์
นางสาวชลาภรณ์ เต็มยอด	กรรมการ
4.	ผู้แทนสำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์
นายกุลภัทร์ โพธิกนิษฐ	กรรมการ
5.	ผู้แทนกองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์
นายกิตติ กุบแก้ว
นายสุพจน์ ศรีสร้อย	กรรมการ
6.	ผู้แทนคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรืองยศ พิลาจันท์	กรรมการ
7.	ผู้แทนภาควิชาสัตวบาล คณะเกษตร กำแพงแสน
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
รองศาสตราจารย์สุริยะ สะวานนท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิรินทร์พร สินธุวณิชย์	กรรมการ
8.	ผู้แทนสภาเกษตรกรแห่งชาติ
นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์
นายมนตรี ถาวร	กรรมการ
9.	ผู้แทนสมาคมสัตวบาลแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพบุลย์ ใจเด็ด	กรรมการ
10.	ผู้แทนสมาคมอนุรักษ์และพัฒนาควายไทย
นายสุพจน์ ศรีสร้อย	กรรมการ
11.	นางทวีพร เรืองพริ้ม
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสัตวศาสตร์	กรรมการ

12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมจิตรร์ กัณหาพรหม
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพสัตว์	กรรมการ
13. นายกฤตยชญ์ แก้ววังชัย
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตกระบือ	กรรมการ
14. นางรัญจวน เฮงตระกูลสิน
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตน้ำนมกระบือ	กรรมการ
15. ผู้แทนสำนักกำหนดมาตรฐาน
สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
นางสาวจีรจิต ดิศสนะ
นางสาวณัฐกานต์ นามมะกุนา	กรรมการและเลขานุการ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ประกาศมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี สำหรับฟาร์มควายนม (มกษ. 6414-2564) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาฟาร์มควายนมให้เป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ คณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรจึงกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มควายนม เพื่อเป็นแนวทางในการนำ มกษ. 6414-2564 ไปปฏิบัติ

มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้กำหนดขึ้นโดยใช้เอกสารต่อไปนี้เป็นแนวทาง

มกษ. 6402-2562. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม.

FAO and OIE. 2009. Guide to Good Farming Practices for Animal Production Food Safety. Available Source: <http://www.fao.org/3/a-i0482t.pdf>, Viewed December 19, 2019.

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร
การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มควายนม
ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑

ด้วยคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร เห็นสมควรกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มควายนม เป็นมาตรฐานทั่วไป ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้ คุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ มาตรา ๑๕ และมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ ประกอบมติคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร ในการประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๔ เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๔ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงออกประกาศกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มควายนม มาตรฐานเลขที่ มกษ. 6414(G)-2564 ไว้เป็นมาตรฐานทั่วไป ดังมีรายละเอียดแนบท้ายประกาศนี้

ทั้งนี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

(นายประภัตร โพธสุธน)

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ปฏิบัติราชการแทน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร

เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับ

ฟาร์มควายนม

แนวปฏิบัตินี้ ใช้อธิบายและขยายความทางวิชาการ ครอบคลุมเหตุผลและการปฏิบัติในแต่ละข้อกำหนด ในมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มควายนม (มกษ. 6414-2564)

การตรวจประเมิน การให้การรับรอง และการให้เครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรสำหรับฟาร์มควายนม ให้ถือตาม มกษ. 6414-2564

คำอธิบายของข้อกำหนดในมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี สำหรับฟาร์มควายนม (มกษ. 6414-2564)

ข้อกำหนดของ มกษ. 6414-2564 อยู่ในกรอบ และมีคำอธิบายข้อกำหนดและแนวปฏิบัติอยู่ภายใต้กรอบ ดังนี้

1. ขอบข่าย

มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ กำหนดเกณฑ์การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มควายนมครอบคลุม ข้อกำหนดตั้งแต่ องค์ประกอบฟาร์ม การจัดการฟาร์ม บุคลากร สุขภาพสัตว์ สวัสดิภาพสัตว์ สิ่งแวดล้อม และการบันทึกข้อมูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ควายนมมีสุขภาพดี และได้น้ำนมดิบที่มีคุณภาพในการนำไปใช้ผลิตเป็นอาหารที่ปลอดภัยต่อการบริโภค

2. นิยาม

ความหมายของคำที่ใช้ในมาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ มีดังต่อไปนี้

2.1 ควายนม (dairy buffalo) หมายถึง สัตว์ที่มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Bubalus bubalis* ที่เลี้ยงไว้ เพื่อใช้ผลิตน้ำนมสำหรับการบริโภค

2.2 ฟาร์มควายนม (dairy buffalo farm) หมายถึง สถานประกอบการที่เลี้ยงควายนมโดยมีวัตถุประสงค์หลัก ในการผลิตควายนมหรือน้ำนมควายนม ซึ่งครอบคลุมถึง พื้นที่เลี้ยง พื้นที่รีดนม สถานที่เก็บอาหารสัตว์ และอุปกรณ์ พื้นที่ทำลายซากสัตว์ รวบรวมขยะและมูลสัตว์

3. ข้อกำหนด

3.1 องค์ประกอบฟาร์ม

หลักการ

สถานที่เลี้ยงควายนมไม่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนที่จะส่งผลกระทบต่อให้น้ำนมหรือผลิตผลอื่น ๆ พื้นที่ฟาร์มมีขนาดเพียงพอ และมีการวางแผนอย่างเป็นสัดส่วนให้สามารถจัดการการเลี้ยงได้อย่างเหมาะสม ไม่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรค โรงเรือนมีสุขลักษณะที่ดี และมีอุปกรณ์เพียงพอ ถูกสุขลักษณะ และสะดวกในการปฏิบัติงาน

รายการที่ 3.1 องค์ประกอบฟาร์ม

3.1.1 สถานที่ตั้ง

ข้อกำหนด 1) ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการคมนาคมสะดวกต่อการขนส่ง

คำอธิบาย

การคมนาคมสะดวกจะช่วยสนับสนุนให้การจัดการฟาร์ม รวมทั้งการขนส่งปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น การเคลื่อนย้ายควาย อาหารสัตว์ อุปกรณ์ที่ใช้ในฟาร์ม การขนส่งน้ำนมดิบไปแปรรูป รวมทั้งการขนถ่ายมูลสัตว์ ของเสียและขยะ เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สถานที่ตั้งฟาร์มควรอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการจัดการเลี้ยงควายนม มีการคมนาคมสะดวก เช่น มีถนนให้ยานพาหนะสามารถเข้าถึงฟาร์ม

รายการที่ 3.1 องค์ประกอบฟาร์ม

3.1.1 สถานที่ตั้ง

ข้อกำหนด 2) ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนจากอันตรายทางกายภาพ เคมี และชีวภาพ เว้นแต่มีมาตรการป้องกันอันตรายที่มีประสิทธิภาพ

คำอธิบาย

อันตรายทางกายภาพ เคมี และชีวภาพจากแหล่งกำเนิดมลพิษ เช่น ขยะหรือของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ของเสียจากแหล่งชุมชน แหล่งรวมสัตว์ เช่น ตลาดค้าสัตว์ โรงฆ่าสัตว์ แหล่งรวบรวมและแปรรูปมูลสัตว์ และวัตถุอันตรายทางการเกษตรจากแหล่งเกษตรกรรม รวมทั้งของเสียจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์ อาจปนเปื้อนในน้ำ ดิน หรืออากาศ และเป็นสาเหตุทำให้สัตว์เจ็บป่วยหรือตายได้ นอกจากนี้หากพื้นที่ฟาร์มตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วม อาจมีความเสี่ยงต่อการเกิดความเสียหายทั้งสัตว์เลี้ยง โรงเรือน อุปกรณ์ รวมถึงอาจเป็นสาเหตุทำให้เกิดการปนเปื้อนหรือการแพร่ของโรคระบาดเข้าสู่ฟาร์มได้

สถานที่ตั้งฟาร์มควรอยู่ห่างจากแหล่งอันตรายดังกล่าว รวมถึงต้องไม่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมหรือหากไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ให้มีมาตรการที่สามารถป้องกันหรือลดความเสี่ยงได้ เช่น การปลูกพืชเป็นแนวกันชน การปรับระดับพื้นที่เลี้ยงสัตว์ให้สูงขึ้น หรือทำแนวคันดินขนาดเล็กในกรณีที่เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วม การปรับแผนการทำความสะอาดและฆ่าเชื้อให้เหมาะสม

รายการที่ 3.1 องค์ประกอบฟาร์ม

3.1.2 ฝั่งและลักษณะฟาร์ม

ข้อกำหนด 1) พื้นที่ฟาร์มมีขนาดเพียงพอเหมาะสมในการเลี้ยงสัตว์ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพสัตว์ และสิ่งแวดล้อม

คำอธิบาย

ฟาร์มควายนมประกอบด้วยโรงเรือนและบริเวณต่างๆ เช่น คอกพัก โรงรีดนม สถานที่เก็บหรือผสมอาหารสัตว์ สถานที่เก็บอุปกรณ์เวชภัณฑ์และสารเคมี บริเวณทำลายซาก ที่รวบรวมมูลสัตว์และขยะ พื้นที่การกำจัดของเสีย หากพื้นที่มีขนาดไม่เพียงพอ อาจเป็นอุปสรรคต่อการจัดการฟาร์ม การป้องกันการปนเปื้อน การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ รวมถึงการกำจัดของเสียที่อาจส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายนอกฟาร์ม

ฟาร์มควายนมควรมีขนาดพื้นที่ของฟาร์มเพียงพอสำหรับการจัดแบ่งการก่อสร้างอาคารโรงเรือนอย่างเป็นระเบียบสอดคล้องกับการปฏิบัติงาน และไม่หนาแน่นจนไม่สามารถจัดการด้านการผลิต การควบคุมโรค และการรักษาสังแวดล้อมได้ตามหลักวิชาการ รวมถึงมีถนนภายในฟาร์มที่สะดวกในการขนส่งอุปกรณ์อาหารสัตว์ และน้ำนมดิบ

รายการที่ 3.1 องค์ประกอบฟาร์ม

3.1.2 ฝั่งและลักษณะฟาร์ม

ข้อกำหนด 2) มีการวางผังฟาร์มที่ดี และจัดพื้นที่ของแต่ละกิจกรรมแยกเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน เหมาะสมตามวัตถุประสงค์และขนาดฟาร์ม รวมทั้งแยกพื้นที่เลี้ยงสัตว์ออกจากที่พักอาศัยเพื่อให้สามารถควบคุมและป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรคต่างๆ

คำอธิบาย

บุคคล ยานพาหนะ หรือสิ่งของต่างๆ อาจเป็นสาเหตุในการแพร่ของเชื้อโรคมาสู่ควายได้

การออกแบบและวางผังภายในฟาร์มที่ดีจะช่วยให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างถูกสุขลักษณะ ควบคุมโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถป้องกันการปนเปื้อนข้ามระหว่างกิจกรรมต่างๆ

ควรมีการวางผังฟาร์มควายนม แสดงขอบเขตของฟาร์ม ขอบเขตของพื้นที่เลี้ยงสัตว์ที่แยกเป็นสัดส่วนจากที่พักอาศัย มีการแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ภายในฟาร์มออกเป็นสัดส่วนสอดคล้องกับการปฏิบัติงาน เช่น ตำแหน่งที่ตั้งของโรงเรือนเลี้ยง คอกพักสัตว์ป่วย คอกกักควายนำเข้าใหม่ พื้นที่เลี้ยงปล่อย สถานที่เก็บหรือผสมอาหารสัตว์ สถานที่เก็บอุปกรณ์เวชภัณฑ์และสารเคมี บริเวณทำลายซาก ที่รวบรวมขยะและมูลสัตว์ แหล่งน้ำใช้หรือสถานที่กักเก็บน้ำ แหล่งน้ำสำรอง และบ่อน้ำหรือปลักเทียม (ถ้ามี)

<p>รายการที่ 3.1 องค์ประกอบฟาร์ม</p> <p>3.1.2 ฝั่งและลักษณะฟาร์ม</p> <p>ข้อกำหนด 3) มีทางเข้าและออกฟาร์มที่สามารถควบคุมการเข้าถึงพื้นที่เลี้ยงสัตว์ตามหลักความปลอดภัยทางชีวภาพ</p> <p>4) มีการจำกัดการเข้าและออกของบุคคลและยานพาหนะในบริเวณพื้นที่เลี้ยงสัตว์</p>

คำอธิบาย

บุคคล ยานพาหนะ และสิ่งของต่างๆ จากภายนอก อาจเป็นพาหนะนำเชื้อโรคเข้าสู่ฟาร์ม โดยเฉพาะพื้นที่เลี้ยงได้แก่ โรงเรือนและคอกพักสัตว์ ซึ่งอาจรวมถึงแปลงหญ้าที่ใช้เลี้ยง ที่มีความเสี่ยงสูงต่อการปนเปื้อน ดังนั้น การควบคุมการเข้าและออกฟาร์ม จะเป็นการช่วยลดความเสี่ยงจากการปนเปื้อนจากภายนอกมาสู่ฟาร์ม

ควรจำกัดทางเข้าและออกฟาร์ม และมีป้ายแสดงข้อความหรือสัญลักษณ์เตือนไม่ให้บุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาตเข้าฟาร์ม ประตูที่ไม่ได้เปิดใช้งานควรปิดให้เรียบร้อย เพื่อป้องกันบุคคลและยานพาหนะภายนอกเข้าสู่ฟาร์มโดยไม่ได้รับอนุญาต

ควรมีการควบคุมการเข้าและออกพื้นที่เลี้ยงของบุคคลเพื่อควบคุมโรค เช่น ห้ามผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาในพื้นที่เลี้ยง มีรั้วกันพื้นที่รดนมและคอกพักสัตว์

ในช่วงที่มีการระบาดของโรคให้งดการเข้าเยี่ยมชมฟาร์ม และหลีกเลี่ยงการนำยานพาหนะเข้ามาในฟาร์ม

<p>รายการที่ 3.1 องค์ประกอบฟาร์ม</p> <p>3.1.3 โรงเรือน</p> <p>ข้อกำหนด 1) สร้างด้วยวัสดุที่คงทน แข็งแรง ง่ายต่อการทำความสะอาดและบำรุงรักษา มีหลังคา มีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวก ภายในโรงเรือนไม่มีส่วนยื่นที่แหลมคมที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้ปฏิบัติงานและควาย</p>

คำอธิบาย

โรงเรือนเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการเลี้ยงควาย สามารถป้องกันอันตรายที่เกิดจากสภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมและส่งผลกระทบต่อสุขภาพของสัตว์ หากภายในโรงเรือนมีอุณหภูมิสูงจะมีผลต่อความเครียดของสัตว์และอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพสัตว์และปริมาณน้ำนม รวมทั้งหากแสงสว่างในโรงเรือนไม่เพียงพอจะมีผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร

โรงเรือนควรมีโครงสร้างแข็งแรง ง่ายต่อการบำรุงรักษาและทำความสะอาด มีหลังคาสำหรับกันแดดกันฝน มีระดับชายคาสูงจากพื้นดินอย่างเหมาะสมเพื่อให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก และมีแสงสว่างเพียงพอ

การสร้างโรงเรือนหรือติดตั้งอุปกรณ์ภายในโรงเรือนไม่ให้มีส่วนยื่นที่กีดขวางการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะที่มีความแหลมคม เช่น ตะปู ลวดหนามซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อผู้ปฏิบัติงานและควายนม

รายการที่ 3.1 องค์ประกอบฟาร์ม

3.1.3 โรงเรือน

ข้อกำหนด 2) มีพื้นที่ในโรงเรือนเหมาะสมกับจำนวนควายเพื่อให้ควายสามารถแสดงพฤติกรรมได้ตามธรรมชาติ

คำอธิบาย

หากควายอยู่อาศัยในพื้นที่เลี้ยงที่หนาแน่นเกินไป จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสวัสดิภาพของสัตว์ รวมถึงส่งผลกระทบต่อผลผลิต

โรงเรือนที่ใช้เลี้ยงควาย มีขนาดพื้นที่เหมาะสมกับจำนวนควายและเพียงพอให้ควายนมแต่ละตัวสามารถแสดงพฤติกรรมได้ตามธรรมชาติ สามารถนอนหรือยืนโดยสะดวก ไม่หนาแน่นเกินไป ความกว้าง ยาว และสูง ต้องเหมาะสมกับขนาดของควาย

นอกจากนี้ควรพิจารณาพื้นที่เลี้ยงต่อตัวที่ไม่ทำให้ควายเกิดภาวะเครียดโดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น สภาพอากาศ ปัจจัยจากตัวควายเอง เช่น อายุ ขนาดตัว

รายการที่ 3.1 องค์ประกอบฟาร์ม

3.1.3 โรงเรือน

ข้อกำหนด 3) พื้นโรงเรือนที่ใช้เลี้ยงควายต้องเรียบ ไม่ลื่น ระบายน้ำได้ดี สามารถทำความสะอาดและปฏิบัติงานได้สะดวก

คำอธิบาย

พื้นโรงเรือนที่ใช้เลี้ยงควาย มีความสำคัญต่อสุขภาพควาย หากพื้นดังกล่าว ลื่น หรือมีความขรุขระหรือลาดชันเกินไป อาจทำให้ควายล้มเกิดการบาดเจ็บหรือกีบเป็นแผลได้ รวมทั้งหากพื้นโรงเรือนระบายน้ำและของเสียได้ไม่ดี อาจทำให้เกิดการสะสมของน้ำหรือของเสียบนพื้น ที่จะเป็นแหล่งกำเนิดของเชื้อโรคได้

พื้นโรงเรือนที่ใช้เลี้ยงควายควรเรียบ ไม่ลื่น ระบายน้ำและของเสียได้ดี สามารถทำความสะอาดและปฏิบัติงานได้สะดวก และไม่ทำให้เกิดการบาดเจ็บของกีบ เช่น พื้นดินอัดแน่น พื้นคอนกรีต กรณีเป็นพื้นคอนกรีตควรทำผิวหน้าให้หยาบหรือเซาะร่องเพื่อป้องกันการลื่นของควาย หากใช้วัสดุรองพื้น เช่น แพนยาง แกลบ ควรมีการทำความสะอาดหรือเปลี่ยนวัสดุรองพื้นในระยะเวลาที่เหมาะสม

รายการที่ 3.1 องค์ประกอบฟาร์ม

3.1.3 โรงเรือน

ข้อกำหนด 4) พื้นโรงเรือนหรือบริเวณรีดนมต้องทำด้วยคอนกรีตไม่ลื่น ทำความสะอาดได้ง่าย สามารถระบายน้ำได้ดี

คำอธิบาย

พื้นโรงรีดนมหรือบริเวณรีดนม เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการปนเปื้อนจุลินทรีย์ในน้ำนมดิบ หากพื้นไม่สามารถทำความสะอาดได้ง่าย หรือไม่สามารถระบายน้ำได้ดี อาจเกิดการสะสมของเสีย และทำให้เกิดการปนเปื้อนจุลินทรีย์ในน้ำนมดิบที่รีดในบริเวณนั้นได้

พื้นโรงรีดนมหรือบริเวณรีดนมต้องทำด้วยคอนกรีตไม่ลื่น ง่ายต่อการทำความสะอาด อาจยกระดับสูงขึ้นตามความเหมาะสม มีความลาดเอียงให้สามารถระบายน้ำได้ดีและป้องกันไม่ให้เกิดการสะสมของของเสีย

รายการที่ 3.1 องค์ประกอบฟาร์ม

3.1.3 โรงเรือน

ข้อกำหนด 5) รางหรือภาชนะใส่อาหารและน้ำ ทำด้วยวัสดุที่ทำความสะอาดง่าย และไม่ก่อให้เกิดอันตราย

6) มีรางหรือภาชนะใส่อาหารและน้ำ เพียงพอกับขนาด อายุ และจำนวนควาย วางอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมเพื่อให้ควายกินอาหารและน้ำได้สะดวก

คำอธิบาย

รางหรือภาชนะใส่อาหารหรือน้ำ หากออกแบบหรือจัดวางอยู่ในตำแหน่งที่ไม่เหมาะสม จะทำให้ควายกินอาหารและน้ำไม่สะดวก และอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพควายได้ รวมถึงยากต่อการปฏิบัติงานและยากต่อการทำความสะอาด อาจทำให้เป็นแหล่งสะสมของเชื้อโรค หรือหากมีส่วนแหลมคม อาจทำให้ควายหรือผู้ปฏิบัติงานบาดเจ็บได้

ควรสร้างรางหรือภาชนะใส่อาหารหรือน้ำให้สะดวกในการทำความสะอาด เพื่อไม่ให้เป็นที่หมักหมมของเชื้อโรค รวมทั้งไม่มีส่วนที่แหลมคมที่อาจเป็นอันตรายต่อควายและผู้ปฏิบัติงาน

รางอาหาร รางน้ำ หรือภาชนะรูปแบบอื่น มีขนาดและจำนวนเพียงพอกับขนาด อายุ และจำนวนควายที่เลี้ยงในแต่ละโรงเรือน และอยู่ในตำแหน่งที่ควายเข้าถึงอาหารและน้ำได้อย่างสะดวก รวมถึงผู้ปฏิบัติงานสามารถให้อาหารควายและเปลี่ยนถ่ายน้ำได้ง่าย

รายการที่ 3.1 องค์ประกอบฟาร์ม

3.1.3 โรงเรือน

ข้อกำหนด 7) มีชองบังคับสัตว์ เพื่อความสะดวกและปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงาน และไม่เป็อันตรายต่อควาย กรณีไม่มีชองบังคับสัตว์ ให้ใช้ช่องรีดนมแทนได้

คำอธิบาย

ฟาร์มเลี้ยงควายนมจำเป็นต้องมีชองบังคับสัตว์ที่สามารถบังคับควายได้ เพื่อให้เกิดความสะดวกและปลอดภัยต่อผู้ปฏิบัติงานสำหรับกิจกรรมต่างๆ เช่น เจาะเลือด ฉีดวัคซีน ถ่ายพยาธิ รักษาโรค ผสมเทียม ทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ตรวจการตั้งท้อง

ของบังคับสัตว์ควรแข็งแรงและไม่มีส่วนแหลมคมที่อาจเป็นอันตรายต่อควายและผู้ปฏิบัติงาน กรณีไม่มีของบังคับสัตว์ ให้ใช้ของรีดนมแทนได้

<p>รายการที่ 3.1 องค์ประกอบฟาร์ม</p> <p>3.1.4 เครื่องมือและอุปกรณ์</p> <p>ข้อกำหนด 1) มีเครื่องมือและอุปกรณ์เพียงพอต่อการรีดนมและการปฏิบัติงาน</p> <p>2) มีสถานที่เก็บเครื่องมือและอุปกรณ์เป็นสัดส่วน ถูกสุขลักษณะ และสะดวกในการปฏิบัติงาน</p>

คำอธิบาย

เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในฟาร์ม สำหรับปฏิบัติงานทั่วไป เช่น อุปกรณ์ทำความสะอาด อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการให้อาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุปกรณ์ที่ใช้ในการรีดนม เช่น ถังนม อุปกรณ์สำหรับใช้ทำความสะอาดเต้านมและเครื่องรีดนม หากมีจำนวนไม่เพียงพอ อาจเป็นอุปสรรคสำหรับการปฏิบัติงานในฟาร์มได้ รวมถึงทำให้ไม่สามารถจัดการการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ควรมีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน รวมทั้งมีสถานที่เก็บเครื่องมือและอุปกรณ์เป็นสัดส่วน ถูกสุขลักษณะ ป้องกันการปนเปื้อน และสะดวกในการนำไปใช้ปฏิบัติงาน

<p>รายการที่ 3.1 องค์ประกอบฟาร์ม</p> <p>3.1.4 เครื่องมือและอุปกรณ์</p> <p>ข้อกำหนด 3) กรณีใช้เครื่องรีดนมให้เลือกใช้หรือติดตั้งเครื่องรีดนมอย่างถูกต้อง เหมาะสม และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ส่งผลกระทบต่อผลผลิตน้ำนมควายและไม่ทำให้เกิดการบาดเจ็บของเต้านม</p>

คำอธิบาย

เครื่องรีดนมเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในฟาร์มควายนม หากเลือกใช้หรือติดตั้งไม่ถูกต้อง เครื่องจะทำงานได้อย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ มีจังหวะและแรงลมดูดที่ไม่เหมาะสม อาจทำให้เต้านมอักเสบหรืออาจทำให้ผลผลิตน้ำนมดิบลดลง

ควรเลือกใช้เครื่องรีดนมที่ใช้ในฟาร์มอย่างถูกต้อง และติดตั้งอย่างถูกต้องตามคู่มือของบริษัทผู้ผลิต เพื่อให้เครื่องรีดนมมีระบบการทำงานและควบคุมระดับสูญญากาศที่เหมาะสมต่อการรีดนม ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ส่งผลกระทบต่อผลผลิตและไม่ทำให้เกิดการบาดเจ็บของเต้านมควาย

<p>รายการที่ 3.1 องค์ประกอบฟาร์ม</p> <p>3.1.4 เครื่องมือและอุปกรณ์</p> <p>ข้อกำหนด 4) อุปกรณ์และภาชนะที่เกี่ยวข้องกับการรีดและขนส่งน้ำนมดิบต้องเอื้อต่อการทำความสะอาดและฆ่าเชื้อ</p>

คำอธิบาย

อุปกรณ์และภาชนะที่ใช้ในการรีดนมเป็นอุปกรณ์ที่มีความสำคัญต่อคุณภาพของน้ำนมดิบ หากอุปกรณ์ดังกล่าวทำความสะอาดยาก อาจทำให้เกิดการตกค้างของน้ำนมดิบ และส่งผลต่อปริมาณจุลินทรีย์ในน้ำนมดิบได้

อุปกรณ์และภาชนะที่สัมผัสกับน้ำนมดิบ เช่น ยางไดเนอร์ ถ้วยรวมนม ระบบท่อ สายยาง ภาชนะรองรับน้ำนม ภาชนะขนส่งน้ำนมดิบ ต้องทำจากวัสดุที่ไม่ทำปฏิกิริยากับน้ำนมดิบ ไม่เป็นสนิม สามารถบำรุงรักษา ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อได้ง่าย

3.2 การจัดการการเลี้ยง

หลักการ

มีการจัดการการเลี้ยงที่ดีในทุกขั้นตอนการผลิต เพื่อช่วยให้ควายนมมีสุขภาพแข็งแรง ให้น้ำนมที่มีปริมาณและคุณภาพสูง ลดความเสี่ยงในการเกิดโรค หรือการแพร่กระจายของโรค สามารถป้องกันการปนเปื้อน ซึ่งจะมีผลต่อคุณภาพของน้ำนม และความปลอดภัยของผู้บริโภค

รายการที่ 3.2 การจัดการการเลี้ยง

3.2.1 เอกสารหรือหลักฐานการปฏิบัติงานในฟาร์ม

ข้อกำหนด มีเอกสารหรือหลักฐานที่แสดงขั้นตอนการปฏิบัติงานในฟาร์มสำหรับกิจกรรมที่สำคัญ และปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนด ได้แก่ การจัดการพันธุ์ประวัติ การผสมพันธุ์ การปรับปรุงพันธุ์ การจัดการอาหาร การจัดการด้านสุขภาพ การจัดการรีดนมและน้ำนมดิบ การทำความสะอาด และการจัดการขยะและมูลควาย

คำอธิบาย

เพื่อให้การปฏิบัติงานภายในฟาร์มเป็นไปด้วยความถูกต้อง เรียบร้อย และมีประสิทธิภาพ ฟาร์มควายนมควรมีเอกสารหรือหลักฐานซึ่งอาจแสดงได้หลายรูปแบบ เช่น ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ กระดานบันทึกตามความเหมาะสม ที่แสดงรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติงานในฟาร์มด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 1) การจัดการพันธุ์ประวัติ การผสมพันธุ์ และการปรับปรุงพันธุ์ควายนม
- 2) การจัดการอาหารชั้นและอาหารหยาบให้ควายในแต่ละช่วงอายุและช่วงระยะการให้ผลผลิต
- 3) การจัดการด้านสุขภาพ เช่น แผนการให้วัคซีน แนวปฏิบัติเมื่อควายป่วย
- 4) การรีดนม เช่น ขั้นตอนการรีดนม ขั้นตอนการตรวจสอบการทำงานของเครื่องรีดนม วิธีการทำความสะอาดเครื่องรีดนมและอุปกรณ์ต่างๆ และการจัดการคุณภาพน้ำนมดิบ
- 5) การทำความสะอาดโรงเรือนและพื้นที่ฟาร์ม และการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล เช่น มูลสัตว์ น้ำทิ้ง

เกษตรกรควรปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนด รวมถึงควรรบันทึกผลการปฏิบัติงานในขั้นตอนที่สำคัญ รายละเอียดตามข้อกำหนด 3.9.1

รายการที่ 3.2 การจัดการการเลี้ยง

3.2.2 การจัดการอาหารสำหรับควายนม

ข้อกำหนด 1) จัดให้มีอาหารที่เหมาะสมและเพียงพอกับความต้องการของควายนมในแต่ละช่วงอายุ และช่วงระยะเวลาให้ผลิตผล

คำอธิบาย

สารอาหารที่ควายได้รับ เช่น โปรตีน คาร์โบไฮเดรต ไขมัน วิตามิน และแร่ธาตุ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเจริญเติบโต ความสมบูรณ์ของร่างกาย ผลผลิตน้ำนม ประสิทธิภาพการใช้อาหาร และประสิทธิภาพการสืบพันธุ์

ฟาร์มควายนมควรมีการจัดหาอาหารให้มีปริมาณและคุณภาพที่พอเหมาะต่อการให้ผลิตผลและสุขภาพที่ดีของควาย เหมาะสมกับความต้องการของควายนมในแต่ละช่วงอายุและช่วงระยะเวลาให้ผลิตผล

รายการที่ 3.2 การจัดการการเลี้ยง

3.2.2 การจัดการอาหารสำหรับควายนม

ข้อกำหนด 2) กรณีที่ใช้อาหารสำเร็จรูป ต้องมีคุณภาพและมาตรฐานตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 และให้ตรวจสอบคุณภาพอาหารทางกายภาพในเบื้องต้น

คำอธิบาย

อาหารสัตว์เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการเลี้ยงควาย อาหารสำเร็จรูปต้องมาจากผู้ผลิตที่ได้รับใบอนุญาตตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 เพื่อให้มั่นใจว่าได้อาหารสัตว์ที่มีคุณภาพและมีความปลอดภัย

ในการตรวจรับอาหารสัตว์ควรมีการตรวจสอบเบื้องต้นทุกรุ่นอย่างสม่ำเสมอ เช่น ภาชนะบรรจุอาหารสัตว์ไม่ฉีกขาด แดง ชำรุด ฉลากมีเลขทะเบียนถูกต้อง อาหารต้องไม่หมดอายุ ทั้งนี้ก่อนนำอาหารไปเลี้ยงควายควรตรวจสอบอาหารสัตว์ หากพบว่ามี สี กลิ่นที่ผิดปกติ หรือจับตัวเป็นก้อน ไม่ควรนำมาใช้

รายการที่ 3.2 การจัดการการเลี้ยง

3.2.2 การจัดการอาหารสำหรับควายนม

ข้อกำหนด 3) กรณีผสมอาหารใช้เอง ห้ามใช้สารต้องห้ามตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 และควรมีกระบวนการผสมอาหารสัตว์อย่างถูกสุขลักษณะ

คำอธิบาย

อาหารควายนมผสมใช้เองในฟาร์มหรือผสมโดยองค์กร เช่น สหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกร ที่จำหน่ายอาหารสัตว์ให้สมาชิกของตนหรือเกษตรกรในกลุ่มเดียวกัน หากเลือกใช้วัตถุดิบที่ไม่มีคุณภาพ หรือเกิดปนเปื้อนเชื้อโรคหรือสิ่งปนเปื้อนระหว่างการผสม อาจส่งผลต่อคุณภาพน้ำนมหรือทำให้ควายเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยหรือเกิดโรคอันไม่พึงประสงค์ และอาจเป็นสาเหตุทำให้มีสารตกค้างในน้ำนมควายได้

การผสมอาหารใช้เองในฟาร์มหรือโดยองค์กร วัตถุประสงค์ที่ใช้หรือสิ่งที่เติมในอาหารต้องมีคุณภาพ ปลอดภัย ไม่ใช้สารต้องห้ามตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558

นอกจากนี้เกษตรกรควรมีการตรวจสอบแหล่งที่มาของวัตถุดิบต่าง ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการปนเปื้อนของอันตราย เช่น วัตถุอันตรายทางการเกษตร

เลือกใช้เครื่องผสมหรือวิธีการผสมให้สามารถผสมส่วนผสมอาหารสัตว์ต่างๆ ให้เป็นเนื้อเดียวกันได้อย่างสม่ำเสมอ ควรผสมอาหารสัตว์ในภาชนะหรือพื้นผิวที่สะอาด รักษาความสะอาดอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการผสมอาหารสัตว์อย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันการปนเปื้อนและไม่ให้เป็นแหล่งสะสมของเชื้อโรค

กรณีผสมใช้เองในฟาร์มหรือโดยองค์กร ภาชนะบรรจุอาหารควายนมต้องแห้ง สะอาด ป้องกันความชื้นได้ มีสภาพดี ไม่เคยใช้บรรจุวัตถุดิบพืช ปุ๋ย หรือวัตถุดิบใดที่อาจเป็นอันตรายต่อควายนม

รายการที่ 3.2 การจัดการการเลี้ยง

3.2.2 การจัดการอาหารสำหรับควายนม

ข้อกำหนด 4) กรณีมีการผสมหรือเติมยาสัตว์ในอาหารหรือน้ำ ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสัตวแพทย์ รวมถึงให้มีบริเวณเก็บอาหารสัตว์ดังกล่าวแยกออกจากอาหารทั่วไป และมีป้ายบ่งชี้

คำอธิบาย

ยาสัตว์ที่ผสมในอาหารสัตว์หรือน้ำ หากใช้อย่างไม่เหมาะสม อาจก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพของควาย และการตกค้างในผลิตภัณฑ์ ดังนั้นในกรณีที่จำเป็นต้องผสมยาสัตว์ดังกล่าวในอาหารสัตว์และน้ำ ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสัตวแพทย์ เพื่อควบคุมและจำกัดการใช้เท่าที่จำเป็น

ฟาร์มควายนมต้องมีบริเวณเก็บอาหารที่ผสมยาสัตว์ดังกล่าวแยกออกจากบริเวณเก็บอาหารสัตว์ทั่วไป และมีป้ายบ่งชี้เพื่อป้องกันความผิดพลาดจากการใช้

รายการที่ 3.2 การจัดการการเลี้ยง

3.2.2 การจัดการอาหารสำหรับควายนม

ข้อกำหนด 5) มีสถานที่เก็บอาหารที่สามารถป้องกันการปนเปื้อนและการเสื่อมสภาพของอาหารสัตว์ได้

คำอธิบาย

สถานที่เก็บรักษาอาหารควายนมเป็นปัจจัยสำคัญของการรักษาคุณภาพอาหารสัตว์ หากเกษตรกรเลือกสถานที่ที่ไม่เหมาะสม อาจทำให้อาหารสัตว์เกิดความชื้น ก่อให้เกิดเชื้อราและการปนเปื้อนของสารพิษจากเชื้อราหรืออาจเป็นแหล่งอาหารของสัตว์พาหะได้

สถานที่เก็บรักษาอาหารสัตว์ควรเป็นสถานที่เฉพาะ สามารถกันแดดกันฝนได้ สะอาด แห้ง ระบายอากาศได้ดี สามารถป้องกันแมลงและสัตว์พาหะต่างๆ ป้องกันการปนเปื้อนและการเสื่อมสภาพของอาหาร กรณีที่เป็นอาหารชั้นไม่ควรจัดวางภาชนะบรรจุสัมผัสกับพื้นโดยตรง โดยควรมีฐานรองเพื่อป้องกันความชื้นจากพื้นสู่อาหาร

<p>รายการที่ 3.2 การจัดการการเลี้ยง</p> <p>3.2.3 การจัดการน้ำใช้ในฟาร์ม</p> <p>ข้อกำหนด 1) น้ำสำหรับควายกินและล้างอุปกรณ์ที่สัมผัสกับน้ำนมต้องสะอาดและมีปริมาณเพียงพอ</p> <p>2) น้ำใช้ในฟาร์มเพียงพอ และเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ในการใช้</p>

คำอธิบาย

น้ำใช้ในฟาร์มประกอบไปด้วย น้ำที่ใช้สำหรับให้ควายกิน น้ำสำหรับทำความสะอาด เช่น น้ำที่ใช้ล้างอุปกรณ์ ตัวสัตว์ พื้นคอก และอื่นๆ

น้ำมีความสำคัญต่อการเลี้ยงควายนม เนื่องจากควายต้องกินน้ำทุกวันในปริมาณที่ร่างกายต้องการ หากควายได้รับน้ำที่ไม่มีคุณภาพหรือไม่เพียงพอ อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพควาย ปริมาณและคุณภาพของน้ำนมได้ ส่วนน้ำสำหรับทำความสะอาด หากมีการปนเปื้อนสารเคมีหรือจุลินทรีย์ก่อโรคในปริมาณมาก อาจก่อให้เกิดอันตรายกับควายและส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำนม

ต้องใช้น้ำสะอาดให้ควายกิน และมีปริมาณเพียงพอ เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพควาย

ต้องใช้น้ำสะอาดสำหรับทำความสะอาด มีปริมาณเพียงพอ และเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการใช้ โดยเฉพาะน้ำสำหรับใช้ทำความสะอาดเต้านม และล้างอุปกรณ์ที่สัมผัสกับน้ำนมโดยตรงต้องไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำนมดิบ

3.3 การจัดการการรีดนมควายและการขนส่ง

หลักการ

การรีดนมและการขนส่งน้ำนม ต้องปฏิบัติอย่างถูกต้องและถูกสุขลักษณะ เพื่อให้ได้ผลผลิตน้ำนมที่มีปริมาณและคุณภาพ และป้องกันการปนเปื้อนระหว่างการรีดนมและขนส่งที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำนมควายและความปลอดภัยของผู้บริโภค

รายการที่ 3.3 การจัดการการรีดนมควายและการขนส่ง

3.3.1 การเตรียมแม่ควาย

ข้อกำหนด มีการเตรียมแม่ควายก่อนการรีดนมอย่างถูกต้องและถูกสุขลักษณะ

คำอธิบาย

การเตรียมตัวแม่ควายก่อนการรีดนม เช่น การทำความสะอาดและการนวดเต้านม การลดปริมาณจุลินทรีย์ที่อาจปนเปื้อนบริเวณปลายหัวนม ซึ่งมีความสำคัญต่อสุขภาพควาย ปริมาณและคุณภาพของน้ำนม

คำแนะนำในการเตรียมแม่ควายก่อนการรีด มีดังนี้

- 1) ให้ทำความสะอาดเต้านมก่อนรีดนม
- 2) ให้รีดนมจากทั้ง 4 เต้า ๆ ละ 2 ครั้ง ถึง 3 ครั้ง ใส่ภาชนะ เพื่อสังเกตลักษณะและความผิดปกติ

ของน้ำนม รวมทั้งเป็นการช่วยลดเชื้อจุลินทรีย์ที่ปลายหัวนมด้วย หลังจากนั้นนำน้ำนมที่ให้เหมาะสม

3) ตรวจสอบเต้านมอักเสบก่อนรีดนม เป็นประจำหรืออย่างน้อย 2 สัปดาห์ต่อครั้ง โดยตรวจสอบเบื้องต้นด้วยชุดทดสอบเต้านมอักเสบ เช่น น้ำยาซีเอ็มที (California Mastitis Test: CMT) ถ้าพบว่าผลการทดสอบเป็นบวก ต้องนำควายนมที่ให้ผลเป็นบวกมารีดนมเป็นตัวสุดท้าย และต้องรีदन้านมให้หมดเต้าใส่ภาชนะแยกไว้เพื่อนำไปทิ้ง ไม่ควรนำน้านมนั้นมาใช้บริโภคและจำหน่าย

รายการที่ 3.3 การจัดการการรีदनมควายและการขนส่ง

3.3.2 การรีदनม

ข้อกำหนด 1) กรณีใช้ยาสัตว์ที่มีผลกระทบต่อผู้บริโภค ห้ามนำน้านมที่รีดได้ส่งจำหน่ายเพื่อบริโภค จนกว่าจะพ้นระยะหยุดยา

คำอธิบาย

การใช้ยาสัตว์อาจทำให้เกิดการตกค้างในน้านม ซึ่งส่วนใหญ่มีผลกระทบต่อผู้บริโภค เช่น ยาปฏิชีวนะ ยาแก้ปวดพยาธิใบไม้ในตับ หากรีदनมจากควายนมที่ยังไม่พ้นระยะหยุดยาเพื่อจำหน่าย อาจทำให้เกิดการตกค้างของยาสัตว์ในน้านมควาย ก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพผู้บริโภค รวมถึงอาจส่งผลเสียเนื่องไปถึงการผลิตผลิตภัณฑ์จากน้านมควายได้

ก่อนรีदनม หากมีการใช้ยาสัตว์กับควายนม ต้องตรวจสอบว่าพ้นระยะหยุดยาแล้ว จึงจะสามารถนำน้านมนั้นไปจำหน่ายเพื่อการบริโภคได้

รายการที่ 3.3 การจัดการการรีदनมควายและการขนส่ง

3.3.2 การรีदनม

ข้อกำหนด 2) ตรวจสอบความสะอาดและความเหมาะสมของอุปกรณ์เกี่ยวกับการรีदनมและภาชนะบรรจุน้านมทุกครั้งก่อนนำมาใช้

3) รีดนมให้ถูกต้องตามหลักวิธี ทั้งแบบการรีदनมด้วยมือ และแบบการรีदनมด้วยเครื่องรีदनม

4) ระหว่างการรีदनม ควรระมัดระวังการปนเปื้อนจากสิ่งแวดล้อม จากมูลสัตว์หรือฝุ่นผงต่างๆ

5) หลังจากรีदनมเสร็จให้ทำความสะอาด อุปกรณ์รีदनม กรณีใช้เครื่องรีदनมให้ถอดชิ้นส่วนออกล้าง และทิ้งให้แห้งทุกครั้ง

คำอธิบาย

การรีदनมหากปฏิบัติอย่างไม่ถูกต้องหรือไม่ถูกสุขลักษณะ อาจก่อให้เกิดการปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์ ทำให้น้านมดิบมีคุณภาพไม่เหมาะสมต่อการบริโภค และการใช้เครื่องรีदनมที่มีแรงดันสูงหรือต่ำเกินไป อาจส่งผลให้เต้านมเกิดการบาดเจ็บหรืออักเสบในภายหลังได้ รวมถึงไม่สามารถรีदनมได้ตามปริมาณน้านมที่ควรจะได้

การรีดนมควาย ต้องปฏิบัติตามสุขลักษณะที่ดี และปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักวิธี ดังนี้

- 1) ตรวจสอบอุปกรณ์เกี่ยวข้องกับการรีดนมและภาชนะบรรจุน้ำนมว่าสะอาดทุกครั้ง ก่อนนำมาใช้ เพื่อให้มั่นใจว่าอุปกรณ์ดังกล่าวสะอาด แห้ง และไม่มีกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ ในทุกจุดที่น้ำนมไหลผ่าน
- 2) ตรวจสอบอุปกรณ์รีดนมทุกครั้ง โดยเฉพาะในส่วนของแรงดันของเครื่องรีดนมให้เหมาะสม ในการรีด เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น
- 3) รีดนมให้ถูกต้องตามหลักวิธี ทั้งแบบการรีดนมด้วยมือ และแบบการรีดนมด้วยเครื่องรีดนม
- 4) ในระหว่างการรีดนม ควรระมัดระวังการปนเปื้อนจากสิ่งแวดล้อมจากมูลสัตว์หรือฝุ่นผงต่าง ๆ สู่ น้ำนมควายได้
- 5) หลังจากรีดนมเสร็จแล้ว ต้องทำความสะอาดอุปกรณ์รีดนม กรณีใช้เครื่องรีดนมให้ถอดชิ้นส่วนออกล้าง และผึ่งให้แห้งทุกครั้ง เพื่อลดการสะสมของเชื้อจุลินทรีย์
- 6) หลังรีดนมเสร็จควรมีการป้องกันการติดเชื้อที่อาจส่งผลไปถึงคุณภาพน้ำนมหรือปัญหาเต้านมอักเสบที่ตามมา เช่น จุ่มหรือสเปรย์หัวนมด้วยน้ำยาไอโอดีน และไม่ควรปล่อยควายนมไปนอนในคอกทันที เนื่องจากหลังรีดนมเสร็จ หัวนมและท่อนมจะเปิดอยู่ประมาณ 30 นาที อาจทำให้เชื้อโรคเข้าสู่เต้านม เกิดปัญหาเต้านมอักเสบ และส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำนมได้

รายการที่ 3.3 การจัดการการรีดนมควายและการขนส่ง

3.3.2 การรีดนม

ข้อกำหนด 6) ชั่งน้ำหนักและจดบันทึกปริมาณน้ำนมที่รีดได้เป็นรายตัวอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้งต่อตัว เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการปรับปรุงสายพันธุ์ควายนม

คำอธิบาย

ปริมาณน้ำนมควายดิบเป็นข้อมูลที่สำคัญ สำหรับการจัดการฟาร์มเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และเป็นหนึ่งในปัจจัยที่จำเป็นเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาปรับปรุงสายพันธุ์ควายนม

ควรชั่งน้ำหนักและจดบันทึกปริมาณน้ำนมที่รีดได้ของควายนมเป็นรายตัว อย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้งต่อตัว และเก็บบันทึกข้อมูลไว้

รายการที่ 3.3 การจัดการการรีดนมควายและการขนส่ง

3.3.3 การขนส่งน้ำนมดิบ

ข้อกำหนด 1) ปิดภาชนะบรรจุน้ำนมควายดิบที่รีดได้ให้มิดชิด เพื่อป้องกันการปนเปื้อนระหว่างการขนส่ง

2) ให้ขนส่งน้ำนมดิบไปยังศูนย์รวบรวมหรือโรงงานแปรรูปโดยเร็ว หากไม่สามารถส่งได้ทันที ให้เก็บรักษาที่อุณหภูมิ 0°C ถึง 4°C เป็นเวลาไม่เกิน 24 ชั่วโมง กรณีที่ต้องเก็บรักษานานกว่า 24 ชั่วโมง ให้เก็บรักษาโดยการแช่เยือกแข็งที่อุณหภูมิ -18°C หรือเย็นกว่า แต่ทั้งนี้ต้องเก็บรักษาไว้ที่ฟาร์มไม่เกิน 60 วัน

คำอธิบาย

น้ำนมควายมีสารอาหารที่เหมาะสมกับการเจริญของจุลินทรีย์จึงมีโอกาสน้ำนมคุณภาพและเสียได้ง่ายในสภาพอุณหภูมิปกติ และภายหลังจากการรีดนม หากไม่ปิดภาชนะบรรจุ น้ำนมควายให้มิดชิด จะทำให้เกิดการปนเปื้อนได้

หลังจากรีดน้ำนมเรียบร้อยแล้ว ให้ปิดภาชนะให้มิดชิดป้องกันการปนเปื้อนระหว่างการขนส่ง และให้ขนส่งไปยังศูนย์รวบรวมหรือโรงงานแปรรูปโดยเร็ว หากไม่สามารถส่งได้ทันที ให้เก็บรักษาที่อุณหภูมิไม่เกิน 4°C เป็นเวลาไม่เกิน 24 ชั่วโมง กรณีที่ต้องเก็บรักษานานกว่า 24 ชั่วโมง ให้เก็บรักษาโดยการแช่เยือกแข็งที่อุณหภูมิ -18°C หรือเย็นกว่า โดยเก็บรักษาไว้ได้ไม่เกิน 60 วัน เนื่องจากหลังจากนั้นคุณภาพของน้ำนมจะไม่เหมาะสมต่อการบริโภค

รายการที่ 3.3 การจัดการการรีดนมควายและการขนส่ง

3.3.3 การขนส่งน้ำนมดิบ

ข้อกำหนด 3) กรณีมีการขนส่งน้ำนมดิบ ต้องมีการทำความสะอาดยานพาหนะที่ใช้หลังขนส่งน้ำนมทุกครั้ง และไม่ควรถนส่งร่วมกับสินค้าอื่น

คำอธิบาย

ผู้ปฏิบัติงานที่ทำหน้าที่ขนส่งน้ำนมดิบ หากไม่ปฏิบัติตามหลักสุลักษณะที่ดี หรือไม่ทำความสะอาดยานพาหนะที่ใช้ขนส่งน้ำนม ก็อาจมีความเสี่ยงที่จะทำให้ น้ำนมดิบเกิดการปนเปื้อนสิ่งสกปรกและเชื้อจุลินทรีย์ได้

ผู้ส่งน้ำนมดิบต้องปฏิบัติตามหลักสุลักษณะที่ดี สวมเสื้อผ้าที่สะอาด ระวังไม่ให้เกิดการปนเปื้อนสิ่งสกปรกและเชื้อจุลินทรีย์สู่น้ำนมดิบ รวมทั้งภายหลังจากส่งน้ำนมดิบเรียบร้อยแล้ว ต้องทำความสะอาดยานพาหนะที่ใช้ขนส่งน้ำนมทันที

รายการที่ 3.3 การจัดการการรีดนมควายและการขนส่ง

3.3.3 การขนส่งน้ำนมดิบ

ข้อกำหนด 4) หลังจากส่งน้ำนมแล้ว ให้ล้างภาชนะบรรจุให้สะอาด และผึ่งให้แห้ง เก็บภาชนะไว้ในที่แห้ง สะอาด มีการป้องกันสัตว์พาหะ และการปนเปื้อนได้

คำอธิบาย

ภาชนะบรรจุที่ไม่สะอาด น้ำนมที่ตกค้าง อาจทำให้เกิดการสะสมของจุลินทรีย์ และการเก็บภาชนะบรรจุในที่ที่ไม่เหมาะสม อาจเกิดการปนเปื้อนสิ่งสกปรกและพาหะของโรค

หลังจากส่งน้ำนมแล้วต้องล้างภาชนะบรรจุให้สะอาด และผึ่งให้แห้ง เก็บถังนมไว้ในที่แห้ง สะอาด มีการป้องกันสัตว์พาหะนำเชื้อ เช่น แมลง หนู และการปนเปื้อนจากฝุ่นละอองได้เป็นอย่างดีก่อนนำมาใช้ในครั้งต่อไป

รายการที่ 3.3 การจัดการการรีดนมควายและการขนส่ง

3.3.4 ผลวิเคราะห์คุณภาพน้ำนมดิบ

ข้อกำหนด มีผลการวิเคราะห์คุณภาพน้ำนมดิบเพื่อให้สามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาปรับปรุงการจัดการการเลี้ยงต่อไป เพื่อให้คุณภาพน้ำนมดิบสอดคล้องตามมาตรฐานในการนำไปใช้ผลิตเป็นอาหารที่มีคุณภาพและมีความปลอดภัยต่อการบริโภค

คำอธิบาย

ผลการวิเคราะห์คุณภาพน้ำนมดิบ ได้แก่ ผลการตรวจด้วยวิธี Methylene blue reduction test (MBRT) หรือวิธี Standard Plate Count (SPC) ค่าความเป็นกรด-เบส (pH) จำนวนเซลล์โซมาติก (Somatic Cell Count) ความถ่วงจำเพาะ จุดเยือกแข็ง ปริมาณไขมัน ปริมาณโปรตีน ปริมาณของแข็งหรือเนื้อมันที่ไม่รวมไขมัน หรือมันเนย (Solids Not Fat; SNF) และปริมาณของแข็งทั้งหมด (Total Solids; TS) ข้อมูลคุณภาพน้ำนมควายดิบดังกล่าวเป็นดัชนีที่สามารถใช้ประเมินการจัดการการเลี้ยง การจัดการการรีดนม และการขนส่ง รวมถึงกระบวนการต่างๆ ได้

ควรมีผลการวิเคราะห์คุณภาพน้ำนมดิบจากกรมปศุสัตว์หรือห้องปฏิบัติการอื่นที่เชื่อถือได้ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาปรับปรุงการจัดการการเลี้ยง เพื่อให้มีน้ำนมดิบมีคุณภาพและมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค หรืออุตสาหกรรมต่อเนื่อง

3.4 การทำความสะอาดและบำรุงรักษา

หลักการ

การทำความสะอาดฟาร์มต้องดำเนินการอย่างถูกต้องและเหมาะสม เพื่อไม่ให้เป็นแหล่งสะสมของเชื้อจุลินทรีย์ก่อโรค หรือเกิดการปนเปื้อนของสารเคมี ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำนมควาย และความปลอดภัยของผู้บริโภค รวมถึงต้องมีการบำรุงรักษาโรงเรือน เครื่องมือและอุปกรณ์ ให้ใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์และไม่เป็นอันตรายต่อควายและผู้ปฏิบัติงาน

รายการที่ 3.4 การทำความสะอาดและบำรุงรักษา

ข้อกำหนด 3.4.1 โรงเรือน เครื่องมือและอุปกรณ์ ต้องสะอาดและถูกสุขลักษณะ

คำอธิบาย

พื้นโรงเรือนที่ไม่ได้มีการทำความสะอาดจะเป็นแหล่งสะสมของมูลสัตว์และเศษอาหาร รวมถึงหากไม่มีการทำความสะอาดอุปกรณ์ต่างๆ เช่น รางอาหาร รางน้ำ อย่างเหมาะสม อาจทำให้เกิดการปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์ที่ก่อให้เกิดโรคน้ำนม

มีแผนทำความสะอาดและปฏิบัติตามแผนเพื่อให้มั่นใจว่ามีการทำความสะอาดอย่างถูกต้องเหมาะสมตามกำหนด ให้ทำความสะอาดภายในโรงเรือนอย่างสม่ำเสมอ เช่น เก็บมูลทุกวัน หมั่นกวาดล้างพื้นโรงเรือน

ให้ทำความสะอาดเครื่องมือและอุปกรณ์ที่สัมผัสน้ำนมดิบด้วยสารทำความสะอาดและน้ำทุกครั้งหลังใช้งานเสร็จและผึ่งให้แห้ง

กรณีใช้น้ำยาฆ่าเชื้อให้ล้างด้วยน้ำสะอาดหลังจากใช้น้ำยาฆ่าเชื้อเพื่อขจัดสารตกค้างจากน้ำยาฆ่าเชื้อหรือปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ผลิต

หมั่นตรวจสอบอุปกรณ์และภาชนะที่ใช้ในการรีดนม เช่น ยางไลเนอร์ ถ้วยรวมนม ถังนม ว่าสะอาด ไม่มีกลิ่นไม่พึงประสงค์ที่เกิดจากการตกค้างของน้ำนมดิบ

รายการที่ 3.4 การทำความสะอาดและบำรุงรักษา

ข้อกำหนด 3.4.2 บำรุงรักษาโรงเรือน เครื่องมือและอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพดี มีความปลอดภัยต่อสัตว์และผู้ปฏิบัติงาน

คำอธิบาย

โรงเรือน เครื่องมือและอุปกรณ์ ที่ใช้เลี้ยงควาย หากเกิดการชำรุด เสียหาย อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสัตว์และผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ควรมีการตรวจสอบและซ่อมบำรุงรักษา โรงเรือน เครื่องมือและอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์ ตามแผนการซ่อมบำรุงที่กำหนดไว้ หมั่นตรวจสอบอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับระบบรีดนม เช่น ยางไลเนอร์ ชุดอุปกรณ์รีดนม อย่างสม่ำเสมอ ให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมและพร้อมใช้งาน เพื่อให้มั่นใจว่าจะไม่ทำให้หวนนมและเต้านมบาดเจ็บในระหว่างการรีดนม รวมถึงไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนสิ่งสกปรกและเชื้อจุลินทรีย์ไปสู่ น้ำนมดิบ

รายการที่ 3.4 การทำความสะอาดและบำรุงรักษา

ข้อกำหนด 3.4.3 ใช้วัตถุอันตรายที่ขึ้นทะเบียนกับกรมปศุสัตว์หรือสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และใช้ตามคำแนะนำบนฉลากหรือตามคำแนะนำของสัตวแพทย์

ข้อกำหนด 3.4.4 ให้เก็บวัตถุอันตรายเป็นสัดส่วนและมีป้ายระบุชัดเจน

คำอธิบาย

พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 กำหนดให้กรมปศุสัตว์รับผิดชอบในการควบคุมวัตถุอันตรายตามบัญชี 3 ท้ายประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย พ.ศ. 2556 และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยารับผิดชอบในการควบคุมวัตถุอันตรายตามบัญชี 4 ท้ายประกาศดังกล่าว

วัตถุอันตราย เช่น ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาด ผลิตภัณฑ์ฆ่าเชื้อ ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อ ผลิตภัณฑ์กำจัดแมลงและสัตว์รบกวน ผลิตภัณฑ์กำจัดปรสิตภายนอกตัวสัตว์ ผลิตภัณฑ์กำจัดหนู หากใช้อย่างไม่ถูกต้อง อาจเป็นสาเหตุให้เกิดการตกค้างของสารเคมี ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของน้ำนมควายได้ นอกจากนี้การเก็บวัตถุอันตรายไม่เป็นสัดส่วนหรือเก็บในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม และไม่มีป้ายระบุที่ชัดเจน อาจทำให้เกิดการนำไปใช้ผิดหรืออาจเป็นอันตรายต่อเด็กหรือสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ ได้

การใช้วัตถุอันตรายให้ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมปศุสัตว์หรือสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และใช้ตามคำแนะนำในฉลากผลิตภัณฑ์ หรือตามคำแนะนำของสัตวแพทย์

วัตถุอันตรายชนิดต่าง ๆ ให้จัดเก็บเป็นสัดส่วนในสถานที่เก็บเฉพาะ และมีป้ายระบุไว้ชัดเจน

ภาชนะบรรจุวัตถุอันตรายที่เสื่อมสภาพหรือที่ใช้หมดแล้วต้องทำลายหรือกำจัดด้วยวิธีที่ถูกต้องเพื่อป้องกันการนำภาชนะบรรจุกลับมาใช้ใหม่

รายการที่ 3.4 การทำความสะอาดและบำรุงรักษา

ข้อกำหนด 3.4.5 กรณีมีปลักเทียม ควรมีการถ่ายเทน้ำอย่างสม่ำเสมอ

คำอธิบาย

การลงแช่ปลักของควายเป็นพฤติกรรมในการควบคุมอุณหภูมิของร่างกาย และป้องกันแมลงรบกวน จึงอาจจะมีสิ่งขับถ่ายปนเปื้อนในปลัก ทำให้เกิดการหมักหมมของสิ่งสกปรกและอาจก่อให้เกิดโรคในควายได้

ดังนั้นกรณีที่เกษตรกรสร้างปลักเทียมภายในฟาร์ม ควรถ่ายเทน้ำในปลักเทียมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อไม่ให้ เป็นแหล่งสะสมของเชื้อโรค

3.5 บุคลากร

หลักการ

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในฟาร์มควายนมที่มีความรู้หรือประสบการณ์ จะทำให้การเลี้ยงควายนม มีประสิทธิภาพ ได้น้ำนมที่มีคุณภาพและปลอดภัยต่อการบริโภค

รายการที่ 3.5 บุคลากร

ข้อกำหนด 3.5.1 มีจำนวนบุคลากรเหมาะสมกับจำนวนควายที่เลี้ยงให้สามารถดูแลควายได้อย่างทั่วถึง และมีการจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน

คำอธิบาย

การดูแลควายนมอย่างทั่วถึงและถูกต้องจะช่วยให้การจัดการกิจกรรมต่างๆ เช่น การให้อาหาร การรีดนม การทำความสะอาด การดูแลสุขภาพ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ฟาร์มควรมีจำนวนบุคลากรเหมาะสมกับจำนวนควายที่เลี้ยง จัดแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากรตามความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ เพื่อให้สามารถดูแลควายได้อย่างทั่วถึง และบริหารจัดการฟาร์มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รายการที่ 3.5 บุคลากร

ข้อกำหนด 3.5.2 ผู้ประกอบการหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องควรมีความรู้ ประสบการณ์ และได้รับการฝึกอบรมหรือได้รับการถ่ายทอดความรู้ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง

คำอธิบาย

การเลี้ยงควายอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการจะช่วยให้ควายมีสุขภาพที่ดี ให้ผลผลิตนมควายดิบสูงและมีคุณภาพ ผู้ประกอบการและบุคลากรควรได้รับการฝึกอบรม หรือได้รับการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง และมีความรู้ในกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีการเลี้ยงอย่างต่อเนื่อง

รายการที่ 3.5 บุคลากร

ข้อกำหนด 3.5.3 มีสัตวแพทย์ให้คำปรึกษาแนะนำด้านสุขภาพสัตว์ สุขาภิบาลฟาร์ม และการใช้ยาสัตว์

คำอธิบาย

มีสัตวแพทย์ที่มีใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์ชั้นหนึ่งให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ สุขาภิบาลของฟาร์ม การใช้ยาสัตว์ภายในฟาร์ม โดยเป็นผู้รับผิดชอบการสั่งยา เพื่อความปลอดภัยของควาย และผลิตผลที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค

รายการที่ 3.5 บุคลากร

ข้อกำหนด 3.5.4 ผู้ปฏิบัติงานในฟาร์มต้องมีสุขลักษณะส่วนบุคคลที่ดี และต้องได้รับการตรวจสุขภาพประจำปีและมีใบรับรองแพทย์ยืนยันว่าปลอดจากโรคติดต่อร้ายแรง

คำอธิบาย

สุขลักษณะส่วนบุคคลที่ดีของผู้ปฏิบัติงานในฟาร์ม เป็นปัจจัยที่สำคัญในการป้องกันหรือลดการปนเปื้อนของเชื้อก่อโรคจากผู้ปฏิบัติงานในฟาร์มสู่สัตว์ที่เลี้ยงได้

บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในฟาร์มต้องได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และมีใบรับรองแพทย์ยืนยันว่าไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง เช่น วัณโรค

ผู้ที่แสดงอาการป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจและโรคระบบทางเดินอาหาร เช่น มีไข้ ไอ เจ็บคอ ท้องร่วง หรือ อาเจียน ห้ามเข้าปฏิบัติงานในการรีดนมควายหรือพื้นที่เลี้ยงควาย โดยอาจให้ไปปฏิบัติหน้าที่อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงในโรงเรือน หรือหากอาการรุนแรงให้หยุดพักจนกระทั่งหายป่วยจึงให้กลับเข้าปฏิบัติงานได้

ผู้ปฏิบัติงานรีดนมต้องมีสุขลักษณะส่วนบุคคลที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

1) ไม่เป็นโรคติดต่อ หรือไม่เป็นพาหะนำโรคติดต่อ หรือมีบาดแผลอันอาจก่อให้เกิดการปนเปื้อนในน้ำนมควาย

2) สวมเสื้อผ้าที่สะอาด สวมหมวกหรือผ้าหรือตาข่ายคลุมผม

3) ไม่สวมใส่เครื่องประดับต่างๆ

4) ตัดเล็บให้สั้น

5) ก่อนรีดนมให้ล้างมือและแขนให้สะอาด

3.6 สุขภาพสัตว์

หลักการ

การจัดการดูแลสุขภาพควายนมอย่างเหมาะสม จะทำให้ควายนมเจริญเติบโตได้ดี สุขภาพแข็งแรง ลดความเสี่ยงในการเกิดโรค และการแพร่กระจายของโรค รวมถึงไม่มีความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนของ ยาสัตว์ในน้ำนมที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค

รายการที่ 3.6 สุขภาพสัตว์

3.6.1 การป้องกันและควบคุมโรค

ข้อกำหนด 1) มีการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์กับควายทุกตัว ตามระบบการทำเครื่องหมาย และขึ้นทะเบียนสัตว์แห่งชาติของกรมปศุสัตว์

คำอธิบาย

ในการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ทั้งด้านสุขภาพสัตว์และการเพิ่มผลผลิตสัตว์ การจัดทำประวัติสัตว์เป็นรายตัว หรือรายฝูงมีความจำเป็น เพื่อประโยชน์ในการระบุตัวควาย ซึ่งช่วยให้สามารถตรวจสอบ คัดกรอง ป้องกัน การเกิดโรคระบาดสัตว์ ตลอดจนการสอบสวนหาสาเหตุการเกิดโรค รวมถึงการพัฒนาปรับปรุงเพิ่มผลผลิต ฟาร์มจึงควรทำเครื่องหมายประจำตัวควายทุกตัว ตามระบบการทำเครื่องหมายและขึ้นทะเบียนสัตว์ แห่งชาติของกรมปศุสัตว์ เช่น การทำเบอร์หู หรือการฝังไมโครชิพ เพื่อระบุตัวควายได้อย่างเป็นระบบ และสามารถเชื่อมโยงข้อมูลให้ทุกหน่วยงานใช้ประโยชน์ได้

รายการที่ 3.6 สุขภาพสัตว์

3.6.1 การป้องกันและควบคุมโรค

ข้อกำหนด 2) มีการจัดการสุขภาพสัตว์ ได้รับการฉีดวัคซีน และได้รับการกำจัดพยาธิภายในและ ภายนอก เพื่อป้องกันและควบคุมโรค

3) การจัดการสุขภาพสัตว์ การใช้ยาสัตว์ และโปรแกรมการให้วัคซีน ต้องอยู่ภายใต้ การกำกับดูแลของสัตวแพทย์ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากสัตวแพทย์

คำอธิบาย

การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ การใช้ยาสัตว์ และโปรแกรมการให้วัคซีน มีความสำคัญต่อการป้องกัน และควบคุมโรค และสัตวแพทย์เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่จะช่วยให้ดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง ตามหลักวิชาการ หากควายมีสุขภาพไม่แข็งแรง บาดเจ็บ ป่วย หรือตาย จะทำให้ผู้ประกอบการสูญเสียรายได้ แรงงาน และเวลาในการเฝ้าระวัง ดูแล และรักษาโรค รวมทั้งผู้บริโภคอาจจะได้รับผลิตผลที่ไม่ปลอดภัยด้วย การจัดการสุขภาพสัตว์ การใช้ยาสัตว์ และโปรแกรมการให้วัคซีน ดังกล่าวจึงต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแล ของสัตวแพทย์หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากสัตวแพทย์

ทั้งนี้การจัดการสุขภาพสัตว์ ควรรวมถึงการตรวจติดตามสุขภาพฝูงควายอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง โดยสัตวแพทย์ เพื่อตรวจสอบโรคที่สำคัญ เช่น โรคแท้งติดต่อ (Brucellosis) วัณโรค (Tuberculosis)

ควายนมควรได้รับการฉีดวัคซีนตามโปรแกรมที่กำหนด เพื่อป้องกันโรคระบาดที่สำคัญ ได้แก่ โรคปากและเท้าเปื่อย (Foot and mouth disease) โรคคอบวม (Haemorrhagic septicemia) หรือโรคระบาดอื่น ๆ และได้รับการกำจัดพยาธิภายในและภายนอกอย่างเหมาะสมตามโปรแกรมที่กำหนด

รายการที่ 3.6 สุขภาพสัตว์

3.6.1 การป้องกันและควบคุมโรค

ข้อกำหนด 4) มีการป้องกันหรือฆ่าเชื้อยานพาหนะ อุปกรณ์ และบุคคลก่อนเข้าออกฟาร์ม

5) มีการฆ่าเชื้อของบุคคลก่อนเข้าโรงรีดนม

6) มีการจัดบันทึกการผ่านเข้าออกฟาร์มของบุคคลภายนอกที่สามารถตรวจสอบได้

คำอธิบาย

การป้องกันและฆ่าเชื้อยานพาหนะ อุปกรณ์ และบุคคล เป็นมาตรการที่ใช้ป้องกันหรือลดความเสี่ยงในการนำโรคระบาดสัตว์จากภายนอกเข้าสู่ฟาร์ม เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย โรคคอบวม ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการสูญเสียควายนม

มาตรการป้องกันและทำลายเชื้อโรคอย่างเหมาะสมก่อนเข้าฟาร์ม มีดังนี้

1) บุคคล

- มีบันทึกการเข้าออกฟาร์มของบุคคลภายนอกที่จะเข้าฟาร์ม ต้องแจ้งวัตถุประสงค์ และต้องได้รับอนุญาตจากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบหรือผู้จัดการฟาร์มก่อนทุกครั้ง

- มีการป้องกันการนำเชื้อโรคเข้าสู่ฟาร์มที่ทางเข้าออกฟาร์ม เช่น เปลี่ยนรองเท้าและเดินผ่านอ่างน้ำยาฆ่าเชื้อ หรือใช้ถุงคลุมรองเท้าที่สวมใส่

- ผู้ที่จะเข้าไปในพื้นที่เลี้ยงควายจะต้องล้างมือให้สะอาด หรือฆ่าเชื้อที่บริเวณมือ

- ต้องทำความสะอาดเสื้อผ้าที่สวมใส่ปฏิบัติงานภายในฟาร์มอย่างเหมาะสมทุกครั้งหลังการใช้งาน

2) ยานพาหนะ

- มีบันทึกการเข้าออกฟาร์มของยานพาหนะทุกชนิด เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้

- จอดยานพาหนะในสถานที่ที่ฟาร์มกำหนดไว้ให้

- ยานพาหนะที่เข้าฟาร์มควาย ต้องผ่านการฆ่าเชื้อที่เหมาะสมโดยเฉพาะล้อยานพาหนะ

- ต้องมีการควบคุมสิ่งปนเปื้อนและน้ำที่เกิดจากการฆ่าเชื้อยานพาหนะไม่ให้ปนเปื้อนเข้าไปสู่

เขตพื้นที่เลี้ยงควาย

3) อุปกรณ์

มีวิธีการฆ่าเชื้ออุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ก่อนนำอุปกรณ์เข้าเขตพื้นที่เลี้ยงควายเพื่อป้องกันการปนเปื้อนของเชื้อโรค

4) บุคคลที่สัมผัสกับควายนมโดยตรง

มีการฆ่าเชื้อโรคของบุคคลก่อนเข้าโรงรีดนม ได้แก่ การล้างมือให้สะอาด การจุ่มเท้าหรือพันด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ

รายการที่ 3.6 สุขภาพสัตว์ 3.6.1 การป้องกันและควบคุมโรค ข้อกำหนด 7) มีมาตรการควบคุมสัตว์พาหะนำเชื้อ

คำอธิบาย

การหมักนมของของเสียจะเป็นแหล่งอาศัยและเพาะพันธุ์ของสัตว์พาหะนำเชื้อ เพิ่มความเสี่ยงต่อการแพร่กระจายเชื้อโรคภายในฟาร์ม จึงต้องรักษาความสะอาดพื้นที่การเลี้ยงและบริเวณโดยรอบ

ต้องมีการจัดการหรือมาตรการที่เหมาะสม ดังนี้

- 1) มีแผนการควบคุมและกำจัดสัตว์พาหะอย่างสม่ำเสมอทั้งภายนอกและภายในโรงเรือน
- 2) ดูแลรอบพื้นที่การเลี้ยงไม่ให้แหล่งอาศัยและเพาะพันธุ์ของสัตว์พาหะนำเชื้อ เช่น ตัดหญ้า กำจัดขยะ ดูแลรักษาบริเวณรอบ ๆ โรงเรือนให้สะอาดอย่างสม่ำเสมอ
- 3) ฆ่าเชื้อบริเวณรอบโรงเรือน ถนนทางเข้าออก พื้นที่อื่น ๆ ภายในฟาร์มอย่างสม่ำเสมอ เช่น โรยปูนขาว พันหรือราดน้ำยาฆ่าเชื้อ
- 4) มีวิธีหรืออุปกรณ์ป้องกันไม่ให้สัตว์พาหะนำเชื้อเข้ามาในโรงเรือนและโรงรีดนม
- 5) ห้ามนำอาหารเข้าไปรับประทานภายในโรงเรือนและคอกพักสัตว์

รายการที่ 3.6 สุขภาพสัตว์ 3.6.1 การป้องกันและควบคุมโรค ข้อกำหนด 8) ระบุแหล่งที่มาของควาย และมีการกักโรคและตรวจรับรองสุขภาพควายที่นำเข้ามาใหม่

คำอธิบาย

การระบุแหล่งที่มาของควายนำเข้ามาใหม่จะช่วยให้สามารถตามสอบกรณีเกิดปัญหาด้านโรคระบาดได้ ส่วนการตรวจรับรองสุขภาพควายและการกักโรคก่อนนำเข้าฝูง จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการติดต่อโรคจากควายที่นำเข้าฟาร์มใหม่สู่ควายที่มีอยู่เดิมภายในฟาร์ม

กรณีนำควายใหม่เข้ามาในฟาร์ม ให้บันทึกแหล่งที่มาของควาย และต้องมีใบอนุญาตเคลื่อนย้ายและให้ปฏิบัติตาม พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ 2558

เมื่อมาถึงปลายทางต้องมีการกักโรคที่ฟาร์มในระยะเวลาตามดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์หรือสัตวแพทย์ เพื่อให้มั่นใจว่าปลอดจากโรคติดต่อต่าง ๆ และทราบรายละเอียดเกี่ยวกับตัวควาย เช่น หมายเลขประจำตัวสัตว์ พันธุ์ประวัติของพ่อและแม่ วันเดือนปีเกิด (ถ้ามี) เพื่อประโยชน์ต่อการจัดการการเลี้ยงต่อไป

รายการที่ 3.6 สุขภาพสัตว์

3.6.1 การป้องกันและควบคุมโรค

ข้อกำหนด 9) กรณีเกิดโรคระบาดหรือสงสัยว่าเกิดโรคระบาด ให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 และคำแนะนำของกรมปศุสัตว์

10) การจัดการซากควายให้อยู่ในดุลยพินิจของสัตวแพทย์ด้วยวิธีที่เหมาะสม ในกรณีที่ควายตายด้วยโรคระบาด ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

คำอธิบาย

พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและควบคุมโรคระบาด โดยกำหนดให้เจ้าของสัตว์ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกรมปศุสัตว์ประกาศ ดังนั้นกรณีที่เกิดโรคระบาดหรือสงสัยว่าเกิดโรคระบาด ต้องปฏิบัติตามกฎหมายและคำแนะนำที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม ทันต่อสถานการณ์ และมีประสิทธิภาพในการควบคุมโรคระบาด ตลอดจนเป็นการลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นด้วย

ถ้าพบว่าควายมีการตายผิดปกติให้แจ้งสัตวแพทย์เข้าตรวจสอบภายใน 12 ชั่วโมง

หากเกิดโรคระบาด หรือสงสัยว่าเกิดโรคระบาดให้แจ้งปศุสัตว์พื้นที่ทันที และปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 และคำแนะนำของกรมปศุสัตว์

การกำจัดซากควายที่ไม่เหมาะสมอาจทำให้เกิดการแพร่กระจายของโรค และก่อปัญหาผลกระทบต่อชุมชน

ต้องมีการกำจัดซากควายอย่างถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการ ภายใต้การกำกับดูแลของสัตวแพทย์ ในกรณีที่ควายตายด้วยโรคระบาด ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

รายการที่ 3.6 สุขภาพสัตว์

3.6.2 การบำบัดโรคสัตว์

ข้อกำหนด 1) การบำบัดโรคสัตว์ให้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสัตวแพทย์ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการสัตวแพทย์ พ.ศ. 2545 และเป็นไปตามข้อกำหนดในมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง ข้อปฏิบัติการควบคุมการใช้ยาสัตว์ (มกษ. 9032)

คำอธิบาย

พระราชบัญญัติวิชาชีพการสัตวแพทย์ พ.ศ. 2545 กำหนดให้การบำบัดโรคสัตว์ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสัตวแพทย์เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ โรคระบาดที่สำคัญ โรคอุบัติใหม่ และการใช้ยาภายในฟาร์ม

การบำบัดโรคสัตว์อย่างไม่ถูกต้องอาจทำให้เกิดการดื้อยา หรือมียาสัตว์ตกค้างในผลิตภัณฑ์ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของผู้บริโภค และทำให้ผู้ประกอบการเพิ่มค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น

การตรวจวินิจฉัย ออกใบสั่งยา รักษาโรค การป้องกันโรคเกิตซ้ำ การควบคุมการใช้ยาและระยะหยุดยา ต้องดำเนินการหรือกำกับดูแลโดยสัตวแพทย์ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการสัตวแพทย์ พ.ศ. 2545 และปฏิบัติตามข้อกำหนดในมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง ข้อปฏิบัติการควบคุมการใช้ยาสัตว์ (มกษ. 9032)

รายการที่ 3.6 สุขภาพสัตว์

3.6.2 การบำบัดโรคสัตว์

ข้อกำหนด 2) การจัดเก็บวัคซีนหรือยาสัตว์ที่ฟาร์ม ให้เก็บรักษาตามคำแนะนำของกรมปศุสัตว์ หรือสัตวแพทย์ หรือคำแนะนำบนฉลากหรือเอกสารกำกับ และแยกเก็บเป็นสัดส่วนในที่ที่เหมาะสม

คำอธิบาย

การจัดเก็บวัคซีนหรือยาสัตว์ปะปนกับยาของคนอาจเกิดการผิดพลาดในการนำไปใช้ก่อให้เกิดอันตรายกับควายนม ผู้ปฏิบัติงานหรือบุคคลอื่น ๆ ได้ รวมถึงการจัดเก็บวัคซีนหรือยาสัตว์ในที่ที่ไม่เหมาะสมจะทำให้วัคซีนหรือยาสัตว์นั้นเสื่อมสภาพ และมีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐานก่อนวันหมดอายุที่ระบุไว้

การจัดเก็บวัคซีนหรือยาสัตว์ในฟาร์มให้ปฏิบัติ ดังนี้

- 1) เก็บรักษาวัคซีนหรือยาสัตว์แยกเป็นสัดส่วนตามชนิดของยาสัตว์ในสถานที่ที่เหมาะสม ปลอดภัย และสะดวกในการใช้งาน
- 2) เก็บรักษาวัคซีนหรือยาสัตว์ให้ค้ำจนถึงอุณหภูมิ ความชื้น และแสง เนื่องจากการเก็บรักษาไม่ถูกต้อง อาจมีผลทำให้วัคซีนหรือยาสัตว์เสื่อมคุณภาพ ดังนั้นจึงควรปฏิบัติตามคำแนะนำบนฉลากหรือเอกสารกำกับ หรือตามคำแนะนำของสัตวแพทย์
- 3) การกำจัดวัคซีนหรือยาสัตว์ที่หมดอายุหรือไม่ต้องการใช้ ควรปฏิบัติตามคำแนะนำบนฉลากหรือเอกสารกำกับหรือตามคำแนะนำของสัตวแพทย์ เพื่อลดการปนเปื้อนต่อสภาพแวดล้อม

3.7 สวัสดิภาพสัตว์

หลักการ

การเลี้ยงควายนมต้องคำนึงถึงหลักสวัสดิภาพสัตว์ เพื่อให้ควายสามารถแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ มีความเป็นอยู่ที่ดี และปราศจากความทุกข์ทรมาน

รายการที่ 3.7 สวัสดิภาพสัตว์

3.7.1 ดูแลและปฏิบัติต่อควายให้มีความเป็นอยู่ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์ 5 ประการ คือ

- 1) มีอิสระจากความหิว กระหาย (ข้อกำหนด 3.1.3 ข้อย่อย 6), 3.2.2 และ 3.2.3 ข้อย่อย 1))
- 2) มีอิสระจากความไม่สะดวกสบายอันเนื่องมาจากสภาวะแวดล้อม (ข้อกำหนด 3.1.3 ข้อย่อย 2), 3) และ 3.4.2)
- 3) มีอิสระจากความเจ็บปวด การบาดเจ็บ และเป็นโรค (ข้อกำหนด 3.6.1, 3.6.2)
- 4) มีอิสระจากความกลัวและความทุกข์ทรมาน
- 5) มีอิสระในการแสดงพฤติกรรมตามปกติของควาย

คำอธิบาย

สวัสดิภาพสัตว์เป็นเรื่องที่ควรได้รับการเอาใจใส่ เนื่องจากสภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมทำให้สัตว์เกิดความเครียด และการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม อาจทำให้สัตว์ตื่นกลัว บาดเจ็บ พิกการ ความต้านทานโรคลดลง สัตว์อาจเจ็บป่วยได้ง่าย และส่งผลต่อคุณภาพของผลผลิต

ดูแลและปฏิบัติต่อควายให้มีความเป็นอยู่ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์ 5 ประการ คือ

1) มีอิสระจากความทิว กระทบ มีการกำหนดรายละเอียดอยู่ในข้อกำหนด 3.1.3, 3.2.2 และ 3.2.3 ข้อย่อย 1

2) มีอิสระจากความไม่สะดวกสบายอันเนื่องมาจากสภาวะแวดล้อม มีการกำหนดรายละเอียดอยู่ในข้อกำหนด 3.1.3 ข้อย่อย 2 และข้อย่อย 3 และข้อกำหนด 3.4.2 เช่น ควรดูแลให้ควายมีความเป็นอยู่ที่สบาย จัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีวิธีการเพื่อช่วยลดอุณหภูมิร่างกายของควาย เช่น การให้ควายลงแช่ปลัก การใช้สปริงเกอร์พ่นน้ำ หรือการอาบน้ำให้ควาย ทำให้ควายไม่เครียด มีการตรวจสอบสุขภาพและสวัสดิภาพควายอย่างสม่ำเสมอ ในกรณีที่ควายได้รับบาดเจ็บ ป่วย หรือพิกการ ให้แยกออกมาดูแลอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดการทรมานสัตว์ โดยให้อยู่ในดุลพินิจของสัตวแพทย์

3) มีอิสระจากความเจ็บปวด การบาดเจ็บ และเป็นโรค มีการกำหนดรายละเอียดอยู่ในข้อกำหนด 3.6.1 และ 3.6.2

4) มีอิสระจากความกลัวและความทรมาน หากควายบาดเจ็บ ป่วย พิกการ ให้ปฏิบัติอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดการทรมานสัตว์

5) มีอิสระในการแสดงพฤติกรรมตามปกติของควาย เช่น ภายนอกโรงเรือนควรจัดให้มีพื้นที่ลานโล่ง และมีต้นไม้หรือร่มเงา เพื่อให้ควายมีความเป็นอยู่อย่างธรรมชาติ สัมผัสแสงแดด และอากาศภายนอก รวมทั้งให้ควายสามารถแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ

3.8 สิ่งแวดล้อม

หลักการ

การจัดการน้ำเสีย ขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลที่ดี จะช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ส่งผลเสียต่อชุมชน รวมถึงช่วยลดความเสี่ยงต่อการกลับมาปนเปื้อนภายในฟาร์มได้

รายการที่ 3.8 สิ่งแวดล้อม

ข้อกำหนด 3.8.1 ควรกำจัดหรือจัดการขยะมูลฝอย ของเสีย และมูลควาย ด้วยวิธีการที่เหมาะสม และถูกสุขลักษณะ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

คำอธิบาย

ขยะมูลฝอย ของเสีย และมูลควายจากฟาร์ม หากจัดการไม่เหมาะสมจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และทำให้เกิดการปนเปื้อนสู่พื้นดิน แหล่งน้ำ อากาศ และเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคต่างๆ

ควรกำจัดขยะและของเสีย โดยแยกประเภทของขยะและของเสียให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล และคำนึงถึงการตกค้างในสิ่งแวดล้อม เก็บรวบรวมขยะมูลฝอยและของเสียไว้ในภาชนะที่มีฝาปิดมิดชิด และนำไปกำจัดด้วยวิธีการที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

รายการที่ 3.8 สิ่งแวดล้อม

ข้อกำหนด 3.8.2 กรณีมีขยะติดเชื้อหรือขยะอันตราย ให้แยกทำลายและกำจัดด้วยวิธีที่ถูกต้องภายใต้การกำกับดูแลของสัตวแพทย์

คำอธิบาย

ขยะติดเชื้อหรือขยะอันตราย เช่น ขวดยา ขวดวัคซีน เข็มฉีดยา หากมีการจัดการไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ในขั้นตอนของการเก็บรวบรวม การเคลื่อนย้าย และการกำจัดแล้ว อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของปฏิบัติงานหรือต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมได้

กรณีมีขยะติดเชื้อหรือขยะอันตราย ให้แยกและทำลายหรือกำจัดด้วยวิธีที่ถูกต้อง ภายใต้การกำกับดูแลของสัตวแพทย์

รายการที่ 3.8 สิ่งแวดล้อม

ข้อกำหนด 3.8.3 ควรจัดการน้ำเสียจากฟาร์มอย่างเหมาะสมเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ข้อกำหนด 3.8.4 กรณีปล่อยน้ำที่ใช้ในฟาร์มออกสู่แหล่งน้ำสาธารณะให้บำบัดน้ำเสียอย่างถูกต้อง

คำอธิบาย

น้ำเสียจากฟาร์มที่ปล่อยหรือระบายออกสู่สิ่งแวดล้อมโดยไม่ผ่านการบำบัด มีผลต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการสาธารณสุข ซึ่งจะมีผลกระทบต่อชุมชน การเลี้ยงสัตว์ และกิจกรรมอื่นๆ ในบริเวณข้างเคียง

ควรจัดการน้ำเสียที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ ภายในฟาร์มอย่างเหมาะสมเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีปล่อยน้ำที่ใช้ในฟาร์มออกสู่แหล่งน้ำสาธารณะให้บำบัดน้ำเสียอย่างถูกต้องก่อน

กรณีที่เกิดโรคระบาดในฟาร์ม ต้องฆ่าเชื้อและบำบัดน้ำเสียจากโรงเรือนหรือฟาร์มก่อนปล่อยหรือระบายออกนอกฟาร์ม เพื่อป้องกันไม่ให้เชื้อกระจายสู่สิ่งแวดล้อมภายนอก

3.9 การบันทึกข้อมูล

หลักการ

ข้อมูลการปฏิบัติงานที่สำคัญของการผลิต มีความจำเป็นต่อการจัดการฟาร์ม และการตามสอบ จึงต้องมีการบันทึกและเก็บรักษาข้อมูลให้สืบค้นได้

รายการที่ 3.9 การบันทึกข้อมูล

ข้อกำหนด 3.9.1 ให้บันทึกข้อมูล เช่น ทะเบียนประวัติควายนม การสืบพันธุ์ของแม่พันธุ์ การตรวจรับอาหารสัตว์สำเร็จรูปหรือวัตถุดิบอาหารสัตว์ ปริมาณน้ำนมดิบ ผลการวิเคราะห์คุณภาพน้ำนมดิบ การทำความสะอาดและฆ่าเชื้อ การตรวจสภาพโรงเรือนและอุปกรณ์ การใช้วัตถุอันตราย ประวัติการฝึกอบรม การตรวจสุขภาพประจำปีของบุคลากร การใช้วัคซีนหรือยาสัตว์ในฟาร์ม การเข้าออกฟาร์ม การบำบัดโรคควาย และการทำลายซาก (กรณีควายที่ตายจากโรคระบาด)

คำอธิบาย

การบันทึกข้อมูลการทำงานมีความสำคัญต่อการจัดการฟาร์มให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลให้สามารถตามสอบได้ รวมถึงมีประโยชน์ในการวิเคราะห์หาสาเหตุที่มาของปัญหาหรือข้อผิดพลาดในกระบวนการผลิต สำหรับปรับปรุงให้ดีขึ้น ฟาร์มควายนมจึงควรมีการบันทึกข้อมูลในการจัดการฟาร์มที่มีผลกระทบต่อสุขภาพผลผลิต และการควบคุมโรค เพื่อเป็นหลักฐานในการทำงานว่าถูกต้องตามที่กำหนดไว้

การปฏิบัติงานที่ต้องมีการบันทึกข้อมูลมี ดังนี้

1) ทะเบียนประวัติควายนม มีข้อมูล ได้แก่ หมายเลขประจำตัว ชื่อควาย เพศ พันธุ์ วัน/เดือน/ปีเกิด หมายเลขพ่อ และหมายเลขแม่ กรณีนำควายใหม่เข้ามาเลี้ยง ให้ระบุแหล่งที่มาของควายนม (ข้อกำหนด 3.2.1 และ 3.6.1 ข้อย่อย 8))

2) ข้อมูลการสืบพันธุ์ของแม่พันธุ์ มีข้อมูล ได้แก่ ครั้งที่ผสม วัน/เดือน/ปีที่ผสมพันธุ์ พ่อพันธุ์ที่ใช้ผสม อายุแม่พันธุ์ กำหนดวันคลอด วัน/เดือน/ปี เพศ และหมายเลขประจำตัวของลูกที่เกิด (ข้อกำหนด 3.2.1)

3) การตรวจรับอาหารสัตว์สำเร็จรูปหรือวัตถุดิบอาหารสัตว์ มีข้อมูล ได้แก่ วัน/เดือน/ปีที่ซื้อ ผู้ผลิตอาหารสัตว์ ชนิดของอาหารสัตว์ จำนวน วันผลิต/วันหมดอายุ (ถ้ามี) ลักษณะปรากฏ (เช่น สี กลิ่น การเกาะเป็นก้อน) (ข้อกำหนด 3.2.2 ข้อย่อย 2))

4) ข้อมูลปริมาณน้ำนมดิบ มีข้อมูล ได้แก่ จำนวนแมรีด ปริมาณน้ำนมรายตัว ปริมาณน้ำนมรวมของฟาร์มต่อวัน (ข้อกำหนด 3.3.2 ข้อย่อย 6))

5) ผลการวิเคราะห์คุณภาพน้ำนมดิบ มีข้อมูล วันที่ตรวจ และผลการตรวจ เช่น การตรวจด้วยวิธี Methylene blue reduction test (MBRT) หรือวิธี Standard Plate Count (SPC) ค่าความเป็นกรด-เบส (pH) จำนวนเซลล์โซมาติก (Somatic Cell Count; SCC) ความถ่วงจำเพาะ จุดเยือกแข็ง ปริมาณไขมัน ปริมาณโปรตีน ปริมาณของแข็งหรือเนื้อมันที่ไม่รวมไขมันหรือมันเนย (Solids Not Fat; SNF) และปริมาณของแข็งทั้งหมด (Total Solids; TS) (ข้อกำหนด 3.3.4)

6) การทำความสะอาด ฆ่าเชื้อ การตรวจสภาพโรงเรือน และอุปกรณ์ มีข้อมูล ได้แก่ วัน/เดือน/ปีที่ตรวจสภาพโรงเรือนและอุปกรณ์ การทำความสะอาดโรงเรือน/ภายนอกโรงเรือน/พื้นที่เลี้ยงปล่อย การตรวจสอบระบบบริดนมและอุปกรณ์ต่างๆ (ข้อกำหนด 3.4.1 และ 3.4.2)

7) การใช้วัตถุอันตราย มีข้อมูล ได้แก่ วัน/เดือน/ปีที่ใช้ วัตถุประสงค์ในการใช้ ชื่อผู้ผลิต เลขทะเบียน ชื่อสามัญของสาร รุ่น วันหมดอายุ วิธีการใช้ (ข้อกำหนด 3.4.3)

8) ข้อมูลบุคลากร มีข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลการอบรมของบุคลากร รวมถึงข้อมูลการตรวจสอบสุขภาพประจำปี (ข้อกำหนด 3.5.2)

9) การใช้วัคซีนหรือยาสัตว์ในฟาร์ม มีข้อมูล ได้แก่ วัน/เดือน/ปีที่ใช้ วัตถุประสงค์ในการใช้ ชื่อการค้า บริษัทผู้ผลิต/ผู้จำหน่าย ชื่อสามัญของยา เลขทะเบียน รุ่น วันหมดอายุ วิธีการใช้ และลงลายมือชื่อ (ข้อกำหนด 3.6.1 ข้อย่อย 2) และ 3.6.2 ข้อย่อย 1))

10) บันทึกบุคคลเข้าออกฟาร์ม มีข้อมูล ได้แก่ วัน/เดือน/ปีที่เข้าฟาร์ม ชื่อ-สกุล วัตถุประสงค์ การเข้าออกฟาร์ม (ข้อกำหนด 3.6.1 ข้อย่อย 6))

11) การบำบัดโรคควาย มีข้อมูล ได้แก่ วัน/เดือน/ปีที่รักษา ชื่อและหมายเลขประจำตัวควาย อาการ ผลการตรวจวินิจฉัยโรค วิธีการรักษาและผลการรักษา และลงลายมือชื่อของสัตวแพทย์ (ข้อกำหนด 3.6.2 ข้อย่อย 1))

12) บันทึกการทำลายซาก (กรณีควายที่ตายจากโรคระบาด) (ข้อกำหนด 3.6.1 ข้อย่อย 9)

รายการที่ 3.9 การบันทึกข้อมูล

ข้อกำหนด 3.9.2 ให้เก็บรักษาบันทึกข้อมูลเป็นเวลาอย่างน้อย 3 ปี

คำอธิบาย

เก็บบันทึกข้อมูลไว้อย่างน้อย 3 ปี กรณีที่ผลิตผลมีปัญหาภายหลัง ข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการตามสอบให้ทราบถึงที่มาของปัญหาได้ ทั้งนี้อาจเก็บเอกสารไว้นานกว่า 3 ปี เพื่อประโยชน์ในการจัดการด้านการผลิตหรือปรับปรุงพันธุ์

แบบฟอร์มที่ ก.4 แบบฟอร์มข้อมูลปริมาณน้ำนมดิบรายฟาร์ม

ชื่อเจ้าของฟาร์ม.....ชื่อฟาร์มเลขทะเบียนฟาร์ม

เดือน/ปี	จำนวน แมรีด	ปริมาณน้ำนมรวมของฟาร์มต่อวัน (กิโลกรัม)																																
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31		

แบบฟอร์มที่ ก.5 แบบฟอร์มข้อมูลปริมาณน้ำนมดิบรายตัว

ชื่อเจ้าของฟาร์ม.....ชื่อฟาร์มเลขทะเบียนฟาร์ม

ชื่อควายแมรีด	วัน/เดือน/ปี	ปริมาณน้ำนม (กิโลกรัม/วัน)

